

‘Waar het wild was, loopt een weg’

Janine Janssen

Onlangs heb ik mijzelf getraakteerd op de ‘gegarandeerd ongeautoriseerde’ *Koot & Bie Encyclopedie*. In dit fraaie naslagwerk vond ik het in de titel van deze Ten geleide weergegeven grafschrift voor de natuur van de hand van de Haagse woordkunstenaars.¹ Hoewel het er voor de natuur niet al te best uitziet, denk ik dat we het ons als mensen niet kunnen permitteren om de moed op te geven en de boel maar de boel te laten. Dat is niet alleen in ons eigen belang, dat is ook in het belang van andere soorten die de aarde bevolken. Bovendien heeft het dier mens ook stevig de hand gehad in het ontstaan van actuele milieu- en klimaatproblemen, die inmiddels al het leven op deze planeet raken. De rommel zullen we dan ook zelf op moeten ruimen. Nu zal de kritische lezer van *PROCES* die weliswaar met sympathie naar deze groene beginselen kijkt, zich toch afvragen waarom dan uitgerekend een themanummer van dit tijdschrift voor strafrechtspleging en rechtshandhaving wordt gewijd aan de positie van andere dieren naast de mens.

Ik snap de aanvankelijke verbazing, maar als we beter doordenken ligt het eigenlijk heel erg voor de hand en is het eerder vreemd te noemen dat andere soorten tot op heden relatief weinig aandacht in ons mooie blad hebben gehad. Laten we om te beginnen eens een blik op de cijfers werpen: in Nederland woonden in 2017 circa 17 miljoen mensen. Volgens cijfers van The European Pet Food Industry Federation werden in Nederland in 2017 1.540.000 honden, 2.620.000 katten, 650.000 siervogels, 610.000 vissen, 1.460.000 kleine zoogdieren zoals konijnen en 280.000 reptielen als huisdier gehouden. In 19% van de Nederlandse huishoudens zou op zijn minst een hond aanwezig zijn en in 24% minimaal een kat. Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek leefden er in 2017 op Nederlandse landbouwbedrijven 153 miljoen kippen, 12 miljoen varkens, 4 miljoen runderen, bijna 1 miljoen schapen, een half miljoen geiten en bijna 90.000 paarden. En dan hebben we het nog niet gehad over in het wild levende dieren.² Ook al is de lezer niet intrinsiek in andere soorten geïnteresseerd, zonder al die andere dieren zou de menselijke samenleving er niet meer uitzien zoals we die nu kennen: we eten dieren, maken er kleren van, we halen ze in huis voor het gezelschap, kortom: er gaat geen dag voorbij zonder menselijke interactie met andere soorten. We komen andere dan menselijke dieren zelfs tegen in de strafrechtspleging en in de rechtshandhaving. Hoog tijd om daar eens een themanummer aan te wijden!

1 R. Groothuizen, *Koot & Bie Encyclopedie*, Amsterdam: Uitgeverij JEA 2020.

2 J. Janssen, *Waarom de criminologie mij dierbaar is. Een persoonlijk pleidooi voor non-speciesisme*, Den Haag: Boom Criminologie.

In het eerste deel van dit themanummer besteden we eerst aandacht aan een criminaliteitsprobleem waarin dieren de rol van slachtoffer vervullen. Anton van Wijk, Nienke Endenburg, Daan van Uhm en Dina Siegel nemen ons namelijk mee naar de duistere wereld van de hondengevechten. Hoe ziet die wereld eruit en wat maken honden daar zoal mee? In het tweede artikel ligt ook de focus op honden, maar in de bijdrage van Jaap Baar zitten de viervoeters in het verdachtenbankje: hij zoomt in op bijtincidenten met honden en vraagt zich af hoe het met de strafrechtelijke en bestuursrechtelijk handhaving na een bijtincident is gesteld. In de veiligheidszorg worden dieren verder vaak als werknemer ingezet. Denk in dit verband niet alleen aan politiehonden en -paarden, maar ook aan de rol van dieren bij allerhande interventies en therapieën in instellingen en (forensische) zorg. Het is de vraag hoe prettig dat werk voor dieren is. Louis Neven en Janine Janssen vragen zich in de derde bijdrage af in hoeverre robotdieren klussen zouden kunnen klaren die te belastend zijn voor dieren van vlees en bloed.

In het PROCES perikel gooit Nettie Dekker, die regelmatig over dieren schrijft en blogt, het weer over een andere boeg. Zij vraagt namelijk aandacht voor mensen die zich vanwege hun activistische inzet voor dieren en hun welzijn geconfronteerd zien met regels en wetten. Dat kan escalatie tot gevolg hebben en een zware wissel trekken op de kwaliteit van het debat over natuurbeschoud en de inzet voor dierenwelzijn.

In het tweede deel van dit themanummer komen mensen en mededieren op een andere wijze aan bod. Primatoloog en veiligheidsonderzoeker Otto Adang neemt ons in het vierde artikel mee op bezoek bij primaten en gaat in op de vraag wat mogelijkheden en beperkingen zijn van onderzoek naar vergelijking tussen gedrag van mensen en primaten. Leren we daar nou daadwerkelijk meer van over ons eigen afwijkend en delinquent gedrag? In het vijfde artikel gaan Janine Janssen en Emile Kolthoff eveneens in op het vergelijken van het gedrag van mensen en andere soorten. Helaas laat de geschiedenis droevige voorbeelden zien van het dehumaniseren van medemensen door hen als beesten neer te zetten. Daarnaast roept het gebruik van termen als *animal holocaust* en *animal slavery* zowel op tot inzet voor dierenwelzijn als tot gevoelens van gekwetstheid en afschuw bij mensen die vinden dat deze belangrijke maar beladen termen exclusief voor de ervaringen van mensen moeten worden gereserveerd. Volgens goed gebruik wordt het nummer afgesloten met een PS van een redacteur. Deze keer valt de eer te beurt aan Ad de Beer – what's in a name – en hij verhaalt over een trieste zaak uit zijn praktijk als officier van justitie, waarbij een geval van huiselijk geweld uiteindelijk ook de honden Nora en Nero fataal werd.

Ondanks die droevige casus aan het einde van dit themanummer van PROCES wil ik dit Ten geleide toch positief afsluiten en nog iets van een sprankje hoop meegeven: laten we niet bij de pakken neer gaan zitten en het koddige grafschrift van Koot & Bie weer terugdraaien: waar een wil is, is een weg, ook als het om aandacht voor dierenwelzijn gaat. De redactie hoopt met dit themanummer in ieder geval de lezer te hebben geïnspireerd.